
A különélő szülő kapcsolattartási jogát ellehetetlenítő szülői magatartás polgári jogi és büntetőjogi jogkövetkezményei

Barzó Tímea*

1. Bevezetés

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezménye értelmében a mindkét szülőjétől vagy ezek egyikétől külön élő szülő gyermekének joga van személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést fenntartani mindkét szülőjével, mely jog csak a gyermek „legjobb érdekében” korlátozható.¹ Az *Emberi Jogok Európai Egyezményének* 8. cikkelye rögzíti, hogy mind az apának, mind az anyának joga a gyermekeikkel való kapcsolattartás. Ez a szabály az egyezmény alapján még akkor is irányadó, ha a gyermek születése a szülők életközösségének a megszakadása utáni időszakra esik.² A Polgári Törvénykönyv³ (Ptk.) Családjogi Könyve (CSJK) tovább erősíti a különélő szülő kapcsolattartási jogának tartalmát, kihangsúlyozva egyben a gyermeket nevelő szülő felelősségét is.

A házasság felbontásával nem szűnik meg a szülők közös felelőssége a gyermek sorsáért. A gyermeknek joga, hogy különélő szülőjével személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn, míg a különélő szülő joga és kötelezettsége a kapcsolattartás és a gyermekével való rendszeres érintkezés. A gyermeket nevelő szülő vagy más személy pedig köteles a zavartalan kapcsolattartást biztosítani.⁴ A házasság felbontása ennél fogva nem járhat azzal a következménnyel, hogy szüleinek egyikét a gyermek elveszítse.

* Habilitált egyetemi docens, intézeti tanszékvezető, Miskolci Egyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, Civilisztikai Tudományok Intézete, Polgári Jogi Intézeti Tanszék

¹ ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 9. cikk 3. pont

² A Csjt. 1986. évi módosítása során került a Csjt.-be a „kapcsolattartás” szóhasználat, mely sokkal bensőségesebben fejezi ki ennek a jogintézménynek a tartalmát, összetevőit. Külön kiemelendő, hogy ez a Novella nemcsak jogává, hanem köteletségévé is tette a különélő szülőnek a gyermekével való rendszeres kapcsolattartást, mely a gyermeket nevelő szülőre is közvetlen feladatot rótt a zavartalan kapcsolattartás biztosítása tekintetében. Az 1995. évi XXXI. törvény tovább bővítette a kapcsolattartás tartalmát azzal, hogy kimondta: „a gyermeknek joga, hogy különélő szülőjével személyes és közvetlen kapcsolatot tartson”.

³ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény – továbbiakban Ptk.

⁴ Ptk. 4:178. § (1) bek.

Az a körülmény, hogy a gyermek feletti szülői felügyeleti jogokat kizárólag csak az egyik szülő gyakorolja, nem érinti a másik szülőnek azt a jogát és kötelességét, hogy a gyermeket rendszeresen látogassa, szeretetét kinyilvánítsa, a gyermekével való meghitt viszonyt fenntartsa. *A gyermek érdekét súlyosan sértő módon jár el az a szülő, aki a gyermeket a másik szülővel való érintkezéstől indokolatlanul elzárja, és ellene hangolja.*

A különélő szülő pedig a gyermekkel való kapcsolattartást nem használhatja fel a gyermeket tartó szülő vagy a vele lakó hozzátartozó (pl. új házastárs) elleni hangulatkeltésre, olyan remények táplálására, hogy a gyermek az ő gondozásában és nevelkedésében kedvezőbb helyzetben lenne. Csak kölcsönös és együttműködő magatartásuk szolgálja a gyermek érdekét.

A szülőknek természetesen tekintettel kell lenniük arra is, hogy a gyermek önálló személyiség, akinek elképzelései, vágyai, érzései vannak. E személyiség kedvező irányba való fejlődése pedig nagymértékben függ a szülők magatartásától.

A gyermekkel való kapcsolattartásra – a szülőn kívül – elsősorban a *nagyszülő* és a *testvér* jogosult.

A szülő és a gyermek között fennálló érzelmi kapcsolathoz hasonló kötelék állhat fenn a nagyszülő és az unoka között is. Mindaddig, amíg a szülők együtt élnek és a gondozás, nevelés jogát együtt gyakorolják, addig az unoka-nagyszülő közötti kapcsolat is automatikusan és természetesen alakul ki az érintettek között, ezért annak szabályozása általában nem indokolt. Sajnálatos módon azonban előfordul a szülők házasságának, életközösségének fennállása alatt is nagyszülői kapcsolattartási eljárás.⁵ A nagyszülői kapcsolattartásról a hatóság mérlegelési jogkörében dönthet.⁶

A nagyszülők mellett a kiskorú és a nagykorú *testvér* egyaránt kérheti a kapcsolattartás szabályozását, hiszen a gyermek érzelmi életében a testvéri közösség fontos szerepet játszhat. A gyermek szülőjének testvére és szülőjének házastársa azonban már csak akkor jogosult kapcsolattartásra, ha a szülő és a nagyszülő nem él vagy a kapcsolattartásban tartósan akadályozva van, vagy a kapcsolattartási jogát önhibájából nem gyakorolja.

A kapcsolattartásra jogosultak körét a CSJK kibővíti a *mostohaszülővel* (szülő házastársa), a *nevelőszülővel* (szülő élettársa), a *korábbi gyámmal* és azzal a szülővel, akinek a gyermekre vonatkozó apasági vélelmét a bíróság megdöntötte, feltéve, hogy a gyermek hosszabb időn keresztül a háztartásában nevelkedett. A gyermek és az apaként szeretett férfi között kialakult bensőséges kapcsolat egyik napról a másikra történő megszakítása súlyosan károsíthatja a gyermek lelki fejlődését, érzelmi biztonságát. Különösen fontos lehet ez olyan esetekben, ha az apai vélelem megdőlését követően más férfi nem tölti be az apa helyét a gyermek

⁵ KGD2014. 96., KGD2009. 147., EBH2007.1735.

⁶ KGD2018. 173. Fontos elvi tételt mondott ki az Európai Unió Bírósága is a Neli Valcheva kontra Georgios Babanarakis ügyben (2018. május 31. C 335/17.), amikor megállapította, hogy a 2201/2003/EK rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontjában és 2. cikkének 7. és 10. pontjában szereplő „láthatási jog” fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az kiterjed a nagyszülőknek az unokákra vonatkozó láthatási jogára is. FERGE Zsigmond: A nagyszülő kapcsolattartási jogáról – az Európai Unió Bíróságának ítélete a Neli Valcheva kontra Georgios Babanarakis ügyben a gyermek nagyszülővel fennálló személyes kapcsolatainak fenntartásáról. *Családi Jog*, 2019/1. 36.

életében.⁷ Ezzel az új rendelkezéssel egyúttal elejét veszi a törvény az olyan apaság vélelmének megdöntésére irányuló perindításnak, melynek fő célja az volt, hogy a házasság vagy élettársi kapcsolat megromlása esetén az egyik szülő a másikat a gyermek életéből teljesen „kiiktassa”.⁸

2. A kapcsolattartás formái

a) *Folyamatos a kapcsolattartás*, amikor a kapcsolattartás visszatérően, rendszeres időközönként ismétlődik. Több formáját is nevesíti a jogszabály.⁹ Az egyik a gyermekkel a gyermek szokásos *tartózkodási helyén való személyes találkozás* (meglátogatás), a másik pedig a gyermeknek a szokásos tartózkodási helyéről rendszeresen, meghatározott időtartamra, a visszaadás kötelezettségével történő *elvitel*. Időtartamát sem a Ptk., sem pedig a gyámhatóságokról valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Gyer.) nem korlátozza. Ezen kapcsolattartási forma jelentőségét hangsúlyozza az a jogszabályi rendelkezés is, miszerint a gyermek érdekét veszélyeztető körülmény vagy felróható magatartás hiányában a kapcsolattartásra jogosulttól az elvitel és – különösen, ha a kapcsolattartásra jogosult szülő szokásos tartózkodási helye külföldön van – a meghatározott időtartamú külföldre vitel jogát is magában foglaló kapcsolattartás nem vonható meg.¹⁰ A *gyermek elvitelével kapcsolatos kiadások viselését* – főszabály szerint – a törvény a kapcsolattartásra jogosult kötelezettségévé teszi.¹¹

A gyermekkel *személyes találkozás nélkül történő rendszeres kapcsolattartás* különösen a levelezés, a telefonkapcsolat, illetve az informatikai eszköz útján való kapcsolat, az ajándékozás és a csomagküldés. A levelezés, a telefonkapcsolat vagy más informatikai eszköz (pl. skype, közösségi oldalak) útján megvalósuló kapcsolattartás esetén a gyermeket gondozó szülő a gyermek levéltitkokhoz, magántitkokhoz fűződő személyiségi jogainak tiszteletben tartásával köteles eljárni. A gyermekek a csomagküldést, az ajándékozást számontartják, számukra ez a szülői gondoskodás megjelenésének egy formája, érzelemvilágukra, fejlődésükre pozitív hatással lehet, ezért *Somfai Balázs* szerint ez nevezhető az *indirekt kommunikáció* egyik formájának is.¹²

A folyamatos kapcsolattartás időtartamát a törvény nem korlátozza. Az eddigi általános jogalkalmazási gyakorlat szerint ennek mértéke kéthetente hétvégén, de egyre inkább szabályozzák úgy is, hogy a kétheti láthatást megtoldják egy-egy közbelső hétköznapi kapcsolattartással is. Ez utóbbira természetesen csak akkor van mód, ha mindkét szülő ugyanabban a városban, településen lakik, vagy legalábbis a földrajzi távolság nem képezi ennek akadályát. Ennél a gyermek

⁷ Ptk. 4:113. § (1) bek. b) pont

⁸ Kőrös András: „Fontolva haladás – az új Ptk. Családjogi Könyve 6. Rész: A szülői felügyelet I. és II. fejezet” *Családi Jog*, 2006/3. 7.

⁹ Gyer. 27. § (3) bek.

¹⁰ Gyer. 27. § (6) bek.

¹¹ Ptk. 4:180. § (3) bek.

¹² SOMFAI Balázs: *Kapcsolattartás, mint a gyermek emberi joga*. HVG-Orac Kiadó, Budapest, 2008. 86-91.

érdekében többet és kevesebbet is megállapíthat a gyámhatóság (például abban az esetben, ha az érintkezési joggal élő szülő kifogásolható életmódot folytat). A 48 óránál lényegesen hosszabb kapcsolattartási idő biztosítása azonban nem mindig szolgálja a gyermek érdekeit. Viszont az alap 48 óránál lényegesen kevesebbet csak rendkívül indokolt esetben állapíthat meg folyamatos kapcsolattartási időként a bíróság vagy gyámhatóság.¹³

b) Az *időszakos kapcsolattartás* magában foglalja a gyermekkel a tanítási szünetek és a többnapos ünnepek időszakában való huzamos együttlétet, a külföldre vitel lehetőségével vagy annak a gyermek érdekében való kizárásával.¹⁴ A időszakos kapcsolattartás *időtartama* a gyakorlat szerint naptári évenként általában körülbelül egy hónap, amely a folyamatos kapcsolattartás mellett biztosítható a különélő másik szülő számára. Az időszakos kapcsolattartás többhetes időtartamban megszakítva vagy folyamatosan gyakorolható. Ennek idejét és mértékét az iskolai szünetekben - nyári, tavaszi, téli szünet -, valamint a többnapos ünnepek idején a gondozó szülő szabadságával összhangban kell meghatározni.

A szünidők, többnapos ünnepek fele részének gyermekkel való zavartalan eltöltése mindkét szülő jogos igénye. Erre tekintettel mondja ki a jogszabály, hogy *nincs helye folyamatos kapcsolattartásnak* az időszakos kapcsolattartás ideje alatt, valamint a gyermeket gondozó szülőt megillető, a gyermekkel folyamatosan együtt tölthető időtartam alatt. Az arányosság, méltányosság, valamint a családi élet tiszteletben tartásának követelménye *Somfai Balázs* szerint jelen esetben azt jelenti, hogy – ha a felek másként nem rendelkeznek – az oktatási szünetek, többnapos ünnepek legfeljebb fele részében van időszakos és/vagy folyamatos kapcsolattartásra lehetőség.¹⁵

c) *Felügyelt kapcsolattartásnak* akkor van helye, ha a gyerek és a kapcsolattartásra jogosult szülő közt nincs vagy megromlott a családi kapcsolat. A felügyelt kapcsolattartás elrendelésével a gyámhatóság arra törekszik, hogy a gyermek számára *biztonságos körülmények között segítse elő* a kapcsolattartásra jogosulttal a családi kapcsolat felépítését vagy helyreállítását. A felügyelt kapcsolattartás esetén a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult találkozására a – szakmai programja alapján kapcsolattartási ügyeletet biztosító – gyermekjóléti szolgálat vagy gyermekjóléti központ *kapcsolattartási ügyeletén*, vagy más, kapcsolattartással összefüggő tevékenységet nyújtó szolgáltató által biztosított helyszínen, a *kapcsolattartást felügyelő szakember jelenlétében és tanácsadása* mellett kerül sor.¹⁶ A későbbiekben, a felügyelt kapcsolattartás eredményeként – a felügyelt kapcsolattartást biztosító szolgáltató javaslatára – a felügyelt kapcsolattartás helyszínén megvalósulhat a szakember jelenléte nélküli találkozás is a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult között, kivéve, ha ezt a lehetőséget a gyámhivatal döntése kizárta.

¹³ SOMFAI: i.m. 86-91.

¹⁴ Gyer. 27. § 4 bek.

¹⁵ SOMFAI Balázs: *A kapcsolattartás*. In: Körös András (szerk.): *A családjog kézikönyve 2007* I. kötet. 4. átdolgozott kiadás. HVG-Orac Kiadó, Budapest, 2007. 763-764.

¹⁶ KGD2014. 95.

A gyámhatóság a felügyelt kapcsolattartást biztosító szolgáltató javaslatára *felülvizsgálja a felügyelt kapcsolattartást*, melynek eredményeként – ha a kapcsolattartásra jogosult és a kapcsolattartásra kötelezett között nem jött létre egyezség – a gyámhivatal dönt a gyermek érdekében a kapcsolattartás elvitel vagy meglátogatás formájában való gyakorlásáról, a kapcsolattartás korlátozásáról, megvonásáról, vagy a felügyelt kapcsolattartás fenntartásáról.¹⁷

3. A kapcsolattartás rendezése

A különélést követően is megmaradó közös szülői felügyelet esetében a kapcsolattartásról nem kell a szülőknek megállapodnia. Amennyiben azonban a gyermek feletti szülői felügyeleti jogot csak az egyik szülő gyakorolja, úgy a különélő szülővel való kapcsolattartást egyezség, ennek hiányában a bíróság, vagy a gyámhatóság döntése alapján rendezni kell.

A *gyámhatóság akkor jár el*, ha nincs folyamatban házassági vagy szülői felügyelet rendezése iránti per és a kapcsolattartásról a szülők, illetve az arra jogosultak nem tudnak megegyezni. A gyámhatóság dönt továbbá akkor is, ha a kapcsolattartás kérdésében eredetileg a bíróság döntött, de a határozat jogerőre emelkedésétől számított két év elteltével kéri bármelyik szülő vagy a kapcsolattartásra jogosult más személy a kapcsolattartás megváltoztatását.

A házassági vagy a szülői felügyelet gyakorlását rendező perben azonban a kapcsolattartásról egyezség hiányában is a *bíróság* dönt, feltéve, hogy azt a felek valamelyike kéri.¹⁸ Ha a kapcsolattartás kérdésében eredetileg is a bíróság döntött, akkor a döntést követő két éven belül a kapcsolattartás megváltoztatását is csak a bíróságtól lehet kérni. Amennyiben a szülők a házasság felbontását a házasság megromlására vezető körülmények feltárása nélkül kérik, a járulékos kérdések között a szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás szabályozásában is meg kell állapodniuk.¹⁹

A gyámhatóság illetve a bíróság a kapcsolattartást elsősorban *tárgyalás megtartása során*, a gyermeket gondozó szülő vagy más személy, mint kapcsolattartásra kötelezett és a kapcsolattartásra jogosult *egyezségével* törekszik rendezni.

A kapcsolattartás rendezését nagyban segítheti, hogy a Családjogi Könyv lehetőséget ad a *mediációra* és annak a gyermek érdekében történő kötelező elrendelésére mind a gyámhatósági,²⁰ mind pedig a bírósági eljárás²¹ során.

Egyezség hiányában a gyámhatóság vagy a bíróság – a kapcsolattartás céljának megfelelően – a gyermek kora, egészségi állapota, életkörülményei, a szülők személyes körülményei alapján, a kapcsolattartásra jogosult és a kapcsolattartásra kötelezett méltányos érdekére, tanulmányi előmenetelére tekintettel, az

¹⁷ Gyer. 27. § (4a)-(4c) bek.

¹⁸ 1952-es Pp. 3. § (1) bek. és 2016-os Pp. 1. § (2) bek.

¹⁹ Ptk. 4:21. § (3) bek.

²⁰ Ptk. 4:177. §

²¹ Ptk. 4:172. §

ítélőképessége birtokában lévő gyermek véleményének figyelembe vételével, a gyermek érdekében dönt.²² A kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtásáról a *gyámhatóság* gondoskodik.²³

4. A felek együttműködési kötelezettsége

Az éppen esedékes kapcsolattartást mindkét fél oldaláról akadályozhatják előre nem látható, hirtelen fellépő körülmények.²⁴

Az érintetteket terhelő közös kötelezettség azonban az, hogy a kapcsolattartás átmeneti elmaradásáról késedelem nélkül, lehetőleg még olyan időben tájékoztassák egymást, hogy a másik félnek ne jelentsen aránytalan költséget és sérelmet a változás. A tájékoztatás formájára a jogszabály nem ír elő semmilyen kötelező formát, az megtörténhet telefonon, e-mailben, sms-ben vagy más hitelt érdemlő módon. A Gyer. szerint a kapcsolattartást akadályozó körülményekről a felek előzetesen, lehetőség szerint írásban vagy egyéb igazolható módon, késedelem nélkül kötelesek tájékoztatni egymást.²⁵ A gyakorlatban a tájékoztatás megtörténtének igazolása jelent többször problémát a felek számára a gyámhatósági végrehajtás során.

Másrészt a szülőnek kötelessége felkészíteni a gyermeket arra, ha egy esetleges gyámhatósági vagy bírósági döntés eredményeképpen a másik szülő lakóhelye lesz az otthona; a fogadó szülőnek pedig kötelessége elősegíteni, hogy a gyermek szokja meg új otthonát. Semmiképpen sem szolgálja a gyermek érdekét, ha a szülői felügyeleti jogok gyakorlásával fel nem ruházott szülő különböző eszközökkel (például új perek ismétlődő indításával) akarja megakadályozni vagy késleltetni a gyermeknek a másik szülő otthonába kerülését, abban bízva, hogy - az állandóság szempontjára tekintettel - a gyermek feletti szülői felügyeleti jog gyakorlására végül is ő lesz feljogosítva.

5. A szülő felelőssége a kapcsolattartás akadályozásáért, ellehetlenítéséért

A gyermek érdekét súlyosan sértő módon jár el az a szülő, aki a gyermeket *a másik szülővel való érintkezéstől indokolatlanul elzárja és ellene hangolja.* A

²² BH2012. 121.

²³ Az erre vonatkozó részletszabályokat a Gyer. 33. §-a és az Ákr. tartalmazza.

²⁴ A gyakorlatban a legtöbbször előforduló ilyen esemény, ha a gyermek a kapcsolattartás kezdő időpontjára megbetegszik, belázasodik, s emiatt nem javasolt a gyermek elvitele. A kisebb megfázás, vagy egyéb enyhe tünetek azonban nem feltétlenül indokolják a kapcsolattartás elmaradását. A másik ilyen indok szokott lenni, ha a gyermeknek éppen az adott hétvégére valamilyen iskolai, óvodai szervezésű rendezvényen, például iskolai kiránduláson kell részt vennie. Ugyanígy közbe jöhet azonban rendkívül program vagy elfoglaltság a kapcsolattartásra jogosult és köteles szülő életében is. Ő is megbetegedhet, vagy a munkahelyi elfoglaltsága (például hétvégi ügyelet, kivételesen elrendelt túlóra) miatt kénytelen jelezni a másik szülőnek az akadályoztatást.

²⁵ Gyer. 30. § (1) bek.

gyermek érzésvilágára ez károsan és kiszámíthatatlanul hat, s az is bekövetkezhet, hogy a gyermek szembefordul mindkét szülőjével. A különélő szülő kirekesztésének egyik legáltalánosabb eszköze az, amikor a gyermeket nevelő szülő a kapcsolattartásokra meghatározott időpontokban nem tartózkodik otthon, illetve nem viszi a gyermeket vagy gyermekeket a határozatban (ítéletben) pontosan megjelölt átadás helyére, és ezzel a kapcsolattartást rendszeresen, folyamatosan és sokszor végérvényesen ellehetetleníti. A gyermek érdekét súlyosan sértő módon jár el az a szülő is, aki a gyermeket a másik szülővel való érintkezéstől indokolatlanul elzárja és ellene hangolja.²⁶ Az ilyen önkényes és felelőtlen magatartásnak megvannak a polgári jogi és büntetőjogi jogkövetkezményei.

5.1. A szülő polgári jogi felelőssége a kapcsolattartás akadályozásáért, ellehetetlenítéséért. A gyermeket nevelő szülőnek a gyermekével és a másik szülővel szemben tanúsított jogellenes magatartása több polgári jogi jogkövetkezményt vonhat maga után.

a) A bíróság juthat arra a következtetésre, hogy az ilyen szülő nem alkalmas a gyermek nevelésére, a kiskorú gyermek feletti szülői felügyeleti jog gyakorlására. Végső soron a szülői felügyeleti jog gyakorlásának a megváltoztatását vonhatja maga után, ha a szülő a másik szülőnek a gyermekkel való kapcsolattartását hosszabb időn át, hatósági intézkedések ellenére megghiúsítja, a különélő szülőt alaptalanul a gyermek sérelmére elkövetett bűncselekménnyel vádolja és lejáratazába a gyermeket is bevonja.²⁷ A kapcsolattartás akadályozása azonban természetesen csak akkor indokolja a szülői felügyelet gyakorlása körében hozott döntés megváltoztatását, ha a megváltoztatás - az egyéb körülményeket is értékelve - a gyermek érdekében áll.²⁸

b) A Legfelsőbb Bíróság elvi határozatában már 2000-ben kimondta, hogy a gyermeket nevelő szülő a *kapcsolattartás jogellenes megghiúsításával okozott kárért* a polgári jog szabályai szerint kártérítési felelősséggel tartozik.²⁹ A törvény ezt a jogtételt általánosítja és a kapcsolattartásra jogosult vagy kötelezett személy *felelősségét* állapítja meg azért a kárért, amit a kapcsolattartás indok nélküli akadályozásával vagy a kapcsolattartás szabályainak megszegésével felróhatóan a másik félnek okozott.³⁰ A felelősség feltétele a kapcsolattartásra jogosult vagy a kapcsolattartás biztosítására kötelezett szülő (személy) felróható magatartása, mellyel okozati összefüggésben a kapcsolattartás végül megghiúsult, valamint az ezzel szintén okozati összefüggésben keletkezett vagyoni kár bizonyítása. Ebben a körben azonban csak a polgári bíróság rendelkezik hatáskörrel. Kárként lehet érvényesíteni a jogsértéssel felmerült tényleges költségeket (például a feleslegesen kifizetett utazási költségek, előre megtervezett és kifizetett külföldi nyaralás költsége, megvásárolt színházjegy, koncertjegy) és kiadásokat, de lehet egyéb vagyoni illetve személyi jellegű kára is.

²⁶ BH1998. 283.

²⁷ BH2009.112.; EBH2008.1776.

²⁸ BH2005. 178. I.

²⁹ EBH2000. 320.

³⁰ Ptk. 4:183. § (1) bek.

c) Amennyiben a kár kizárólag a kapcsolattartás kellő indok nélküli akadályozásával, a kapcsolattartás szabályainak megszegésével *felmerült költségekben, kiadásokban* ölt csak testet, akkor ennek megfizetésére a gyámhatóság is kötelezheti a jogsértő felet.³¹ Az érintett kérelmére a *gyámhivatal* akkor kötelezi a kapcsolattartást kellő indok nélkül akadályozó, a kapcsolattartás szabályait megszegő felet a neki felróhatóan keletkezett *költségek viselésére*, ha a kérelmező megfelelően igazolja költségeit és bizonyítja azt is, hogy azok a kapcsolattartás akadályozásával, szabályainak megszegésével összefüggésben keletkeztek. A törvény tehát a kapcsolattartás végrehajtása nélkül, önállóan is lehetővé teszi a felek számára az igazolt – jellemzően az utazással felmerült – költségek megtérítését. A kapcsolattartás akadályozása, szabályainak megszegése folytán keletkezett, igazolt költségek megtérítése természetesen a végrehajtási eljárás során is kérhető.³² Amennyiben azonban a gyermekeket gondozó szülő indokoltan, a megfelelő életkörülmények megteremtése érdekében költözik a különélő szülőtől távolabbi helységbe, a kapcsolattartás során így jelentkező többletterhek nem háríthatók át rá.³³

d) *Felügyelt kapcsolattartásnak* akkor van helye, ha a gyerek és a kapcsolattartásra jogosult szülő közt nincs vagy megromlott a családi kapcsolat. Gyakran előfordul ugyanis, hogy a gyermeket nevelő szülő a különélő szülő ellen hangolja olyannyira a gyermeket, hogy a gyermek nem hajlandó a kapcsolattartásra, a másik szülővel való találkozásra és ezzel a megítélt kapcsolattartás meghiúsul. Ilyen esetben a felügyelt kapcsolattartás elrendelésével a gyámhatóság arra törekszik, hogy a gyermek számára biztonságos körülmények között segítse elő a kapcsolattartásra jogosulttal a családi kapcsolat felépítését vagy helyreállítását. (Lásd részletesen a 2.c) pont alatti fejezetben).

e) A különélő szülő személyiségvédelmi pert is kezdeményezhet arra tekintettel, hogy kapcsolattartási jogának megsértése esetén sérülhetnek a személyiségi jogai is. A Fővárosi Törvényszék egy konkrét ügyben mondta ki, hogy az az aktív, cselekvő, a gyermeket a különélő szülőtől elzáró magatartás sért személyhez fűződő jogot, amely rendszeres és/vagy visszatérő, visszaélészerű; nem egyedi, egy-egy alkalommal fennálló probléma, mert ez utóbbi érdemi intézése a gyámhatóság jogkörébe tartozik. A gyermek tendenciózus elzárása a különélő szülőtől sértheti annak személyhez fűződő jogát, azon belül is a magán- és családi élet zavartalanságához fűződő jogosultságát.³⁴ A Fővárosi Ítéltábla is megerősítette, hogy *„önmagában az, hogy a gyermek és a szülő közötti kapcsolattartás jogellenes akadályozásával szemben a jogvédelmet elsősorban a családjog intézményei biztosítják, nem zárja ki az okozott sérelem miatt a személyiségi jogvédelmi igény érvényesíthetőségét.”*³⁵ Ennek körében egyre gyakrabban fordul elő, hogy a jogaiban sértett különélő szülő a polgári bíróságtól személyiségvédelmi igényként a sérelemdíj mellett azt kéri, hogy a bíróság állapítsa

³¹ Ptk. 4:183. § (2) bek.

³² Gyer. 30. § (2)-(3) bek.

³³ BH2004. 281.

³⁴ Fővárosi Törvényszék P.25.490/2013/116.

³⁵ 7.Pf.21.696/2011/8., EBH2009. 2048.

meg, hogy a fenti magatartást tanúsító különélő szülő megsértette a magán- és családi élet zavartalanságához fűződő személyiségi jogát és tiltsa el a további jogsértéstől. Személyiségi jogi igényként azok az igényérvényesítések ismerhetők el, ahol a védendő érték közvetlenül az ember személyiségéből fakad. A gyermek és a szülő közötti kapcsolattartás ezek közé tartozik, egyike az emberi individuumban legszorosabban kapcsolódó jogoknak. Vitathatatlan, hogy a személyiség részét képezi az, hogy a szülő a gyermekével milyen kapcsolatot tud kialakítani és fenntartani, továbbá, hogy ebben a kapcsolatban a személyiségét milyen módon tudja kibontakoztatni, személyiségének belső sajátosságait milyen módon tudja érvényre juttatni. Ez azért is különösen fontos, mert a kiskorú gyermeknek a különélő szülővel való kapcsolata alapozza meg a jövőben élethosszig fennálló személyes, családi viszonyukat. A különélő és a gyermek közötti kapcsolattartás joga, mint védendő érték tehát az ember személyiségéből fakad, a személyiség megnyilvánulásaként értelmezendő. Ebből következően – függetlenül attól, hogy a kapcsolattartás szabályozására és ennek végrehajtására a családjogi jogintézmények szolgálnak - a *szülő-gyermek közötti kapcsolattartás joga beilleszthető a személyiségi jogok széles körébe*. A személyiségi jogsértés azonban kizárólag úgy követhető el, ha a jogsértő rendszeresen és visszaélészerűen nem biztosítja a másik szülő jogát a gyermekével való kapcsolattartásra.³⁶ Pál Szilvia a témában egy multidiszciplináris megközelítésű új személyiségvédelmi perspektívára hívja fel a figyelmet.³⁷

5.2. A szülő büntetőjogi felelőssége a kapcsolattartás akadályozásáért, ellehetetlenítéséért. Az a magatartás, amely akadályozza a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult szülő közötti harmonikus kapcsolat kialakítását, fenntartását, a gyermek egész további életére kihatóan komoly lelki válságot okozhat, káros hatással lehet a kiskorú lelki egészségre, erkölcsi fejlődésére, szociális készségeinek kialakulására. Ezért ennek büntetőjogi fenyegetettsége is indokolt.³⁸

Aki a hatósági határozat alapján nála elhelyezett kiskorú és a kiskorúval kapcsolattartásra jogosult személy közötti kapcsolat kialakítását vagy fenntartását a kapcsolattartás kikényszerítése érdekében alkalmazott bírság kiszabását követően is önhibájából akadályozza, vétség miatt egy évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.³⁹ A büntetőjogi felelősség végső eszköz ilyen esetben: csak akkor állapítható meg, ha *bírság kiszabásával* sem kényszeríthető ki a jogkövető magatartás.

³⁶ Fővárosi Ítéltábla Pf. 20.395/2017/6.

³⁷ Lásd részletesebben PÁL Szilvia: A kapcsolattartási jog a személyiségi jogok egén – csillag vagy fecske? *Családi Jog*, 2014/2. 11-17.

³⁸ A korábbi Btk. – 1978. évi IV. törvény – alapján is kiskorú veszélyeztetésének büntetettét valósította meg az a szülő, aki a kiskorú bírósági ítéleten alapuló elhelyezését önkényesen megváltoztatta, a másik szülővel való kapcsolattartását huzamos ideig akadályozta, a kiskorút a másik szülő ellen nevelte és e köteleességszegő magatartása a kiskorú értékrendjének, jellemének, lelki fejlődésének kedvezőtlen alakulását eredményezte (BH2007. 35.).

³⁹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (Btk.) 210. § (1) bek.

Bírság kiszabására a végrehajtási eljárás keretében a gyámhatóság jogosult. Végrehajtási eljárás kezdeményezésére pedig olyankor kerül sor, ha a felek a súlyosan elmérgesedett viszonyukra tekintettel nem képesek a kapcsolattartás megvalósítása érdekében zavartalan együttműködésre. A kapcsolattartás kérdésében – a gyermek érdekeivel ellentétben – a kompromisszumok elfogadása helyett a gyámhatóság intézkedését kéri, ami a saját erőfeszítéseik hiányában tartós eredményre ritkán vezet.

A kapcsolattartásra vonatkozó határozat végrehajtása iránti kérelem benyújtására a jogszabály szigorú – *30 napos – határidőt szab*, melynek *kezdeti időpontja* a kapcsolattartás pótlására, ennek hiányában a kapcsolattartásra - a kapcsolattartásra vonatkozó határozatban - előírt határidő eltelte, veszélyeztető magatartás esetén pedig a veszélyeztető magatartásról történő tudomásszerzés.

A gyermek fejlődését veszélyezteti, ha a kapcsolattartásra jogosult vagy a kapcsolattartásra kötelezett a kapcsolattartást rendező egyezségben, illetve a kapcsolattartásra vonatkozó határozatban foglaltaknak önhibájából ismételten nem, vagy nem megfelelően tesz eleget, és ezáltal nem biztosítja a zavartalan kapcsolattartást.⁴⁰ A gyámhatóság részéről kiemelkedő jelentőségű annak vizsgálata, hogy ki, mikor és milyen okból nem tartotta be a kapcsolattartásra vonatkozó döntésben foglaltakat és erre vonatkozóan milyen bizonyítékai vannak a kérelmezőnek. Ha a gyámhivatal megállapítja bármelyik oldalon az *önhiba fennállását*, a végrehajtás iránti kérelem beérkezését követő naptól számított harminc napon belül *végzéssel elrendeli a végrehajtást*.

A gyámhivatal a végrehajtást elrendelő végzésben a mulasztó felet felhívja, hogy a végzés kézhezvételét követően esedékes *kapcsolattartásnak* a kapcsolattartásra vonatkozó határozat szerinti időpontban és módon *tegyen eleget*, illetve hagyjon fel a gyermeknek a másik fél ellen történő nevelésével; továbbá felhívja, hogy a jogosultnak fel nem róható okból *elmaradt kapcsolattartás pótlását* a legközelebbi megfelelő időpontban, de legkésőbb hat hónapon belül biztosítsa, és megjelöli a pótlás végső határidejét; illetve figyelmezteti a kötelezettség önhibából történő nem teljesítésének jogkövetkezményeire, és erre irányuló kérelem esetén *kötelezi* a kapcsolattartás meghiúsítása folytán keletkezett *igazolt költségek viselésére*.⁴¹

Sajnos előfordulhat azonban, hogy a kapcsolattartásra jogosult vagy a kapcsolattartásra kötelezett a végrehajtást elrendelő *végzésben foglalt kötelezettségének nem tesz eleget*. Amennyiben bizonyítást nyer, hogy a kapcsolattartás az elrendelést követően sem a szabályozás szerint működött, akkor a gyámhatóság az alábbi foganatosítási módok közül választhat: *pénzbírságot szab ki* 5.000–500.000 Ft közötti összegben, figyelembe véve, hogy a bírság kiszabása és összege nem veszélyezteti-e a kiskorú tartását. *Rendőrség közreműködését veszi igénybe*, melynek érdekében a rendőrséget végzésben kell megkeresni, megjelölve a rendőrség közreműködésének okát. Erre azonban csak igen ritkán kerül sor.

⁴⁰ Gyer. 33. § (1)-(2) bek.

⁴¹ Gyer. 33. § (4) bek.

Mindezekon túlmenően a gyámhatóság kérelemre, a kérelem beérkezését követő naptól számított *harminc napon belül* végzéssel a *gyermekjóléti központ kapcsolattartásának* illetve a gyermekjóléti szolgálatnak a közreműködését vagy a védelembe vétel elrendelését kezdeményezheti, ha a kapcsolattartás gyakorlása konfliktusokkal jár, folyamatosan akadályokba ütközik, illetve a felek között kommunikációs zavarok állnak fenn.

Ha a kapcsolattartásra kötelezett neki felróhatóan akadályozza a gyermeknek a kapcsolattartásra jogosulttal való kapcsolata kialakítását, fenntartását, a gyermeket bizonyíthatóan a kapcsolattartásra jogosult ellen neveli és a kapcsolattartásra vonatkozó határozatnak a végrehajtási intézkedések ellenére sem tesz eleget, a gyámhatóság a szülői felügyeleti jog rendezése vagy a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése iránt pert indíthat, feltéve, hogy az a kiskorú gyermek érdekében áll, és azt a szülő vagy harmadik személy is kéri, vagy feljelentést tesz kiskorú veszélyeztetése vagy kiskorúval való kapcsolattartás akadályozása miatt.⁴²

Nem egységes a gyámhatósági gyakorlat abban a kérdésben, hogy hány alkalommal kiszabott bírság után kell a feljelentést megtenni. Van arra nézve is gyakorlat, hogy egy-két kiszabó bírságoló végzést követően a gyámhatóság feljelentést tesz, és arra is, hogy rendszeresen, ismétlődően kiszabott bírságok esetén sem történik feljelentés.⁴³ A Btk. a büntetőjogi felelősség megállapítását azonban kizárólag azokra az esetekre korlátozza, amikor a kapcsolattartás akadályozása önhibából ered.⁴⁴ A bűncselekmény szándékosan követhető el.⁴⁵ Alanya tekintetében azonban kicsit félrevezető lehet a tényállás megfogalmazása. A törvényszöveg szerint ugyanis csak az valósíthatja meg a deliktumot, akinél hatósági határozat alapján kiskorú került elhelyezésre.

A hatályos családjogi rendelkezések értelmében azonban gyermekelhelyezésről kizárólag abban az esetben beszélhetünk, ha a bíróság a gyermek azért helyezi el harmadik személynél, mert a szülői felügyeletnek bármelyik szülő általi gyakorlása a gyermek érdekét veszélyezteti. Szülők esetében tehát már nem alkalmazható a „gyermekelhelyezés” jogi fogalom, mivel esetükben a szülői felügyeleti jog közös vagy kizárólagos gyakorlása a helyes terminus technikus. Másrészt harmadik személynél kizárólag a bíróság - hatóság nem - jogosult gyermeket elhelyezni akkor, ha azt a harmadik személy maga kéri, és természetesen ilyenkor a harmadik személyt a kiskorú gyámjául kell rendelni.⁴⁶ Így a Büntető Törvénykönyv idézett tényállásának szó szerinti értelmezésében a bűncselekményt jelenleg senki sem követhetné el, vagy legfeljebb csak az a harmadik személy, akinél a bíróság a

⁴² Gyer. 33. § (8) bek.

⁴³ MENTUSZNÉ TERÉK I.: A kapcsolattartás végrehajtásának jogi és nem jogi eszközei a gyámhatósági munkában. *Családi Jog*, 2012/2. 24.

⁴⁴ SÁNTHA Ferenc: *A gyermekek érdekét sértő, család elleni bűncselekmények*. In: Horváth Tibor – Lévy Miklós (szerk.): *Magyar Büntetőjog Különös Rész*. Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2013. 212.

⁴⁵ HORNYÁK Szabolcs: *A gyermekek érdekét sértő, család elleni bűncselekmények*. In: Tóth Mihály – Nagy Zoltán (szerk.): *Magyar Büntetőjog*. Osiris Kiadó, Budapest, 2014. 161.

⁴⁶ Ptk. 4:169. §

kiskorú gyermeket elhelyezte.⁴⁷

Mivel egy jogszerű állapotot kíván a tényállás kikényszeríteni, ha az elkövető ennek eleget tesz, indokolt, hogy mentesüljön a felelősségre vonás alól. A törvény ezért a kapcsolattartás utólagos biztosítását büntethetőséget megszüntető okként határozza meg.⁴⁸

⁴⁷ A szülői felügyeleti jog rendezéséről és a gyermek harmadik személynél történő elhelyezéséről lásd részletesebben BARZÓ Tímea: *A magyar család jogi rendje*. Patrocinium Kiadó, Budapest, 2017. 407-440.

⁴⁸ Btk. 210. § (2) bek.